

Аңлатма языу.

Укыу предметының дөйөм характеристикаһы

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 10-сы класы өсөн башкорт теленән эш программаһы төзөгәндә дөйөм белем биреү стандарттарының федераль компоненты, республика закондары талаптары тормошка ашырыла:

Мәғариф министрлығының 1089-сы номерлы 5.03.2004 йылығы "Дәүләт белем биреү стандарттарының федераль компоненттарын раҫлау тураһында" Законы;

«Рәсәй Федерацияһы халыктары телдәре тураһында» Законы;

Рәсәй Федерацияһының «Мәғариф тураһында» Законы;

«Башкортостан Республикаһы халыктары телдәре тураһында» законы;

Башкортостан Республикаһының «Мәғариф тураһында» Законы;

15-се урта дөйөм белем биреү мәктәбе муниципаль автономиялы дөйөм белем биреү учреждениеһының «Укыу планы»;

15-се урта дөйөм белем биреү мәктәбенең эш программаларының төзөлөшөн һәм уға талаптарҙы билдәләүсе локаль акты.

Башкортостан Президентының 1999 йылдың 15 февралендәге Указы менән башкорт теле республикабыҙҙа, рус теле менән бер рәттән, дәүләт теле итеп раҫланды. Ошо указға ярашлы һәм Башкортостан Республикаһының «Мәғариф тураһында» Законы нигеҙендә "Республика мәктәптәрҙә укытыу һәм тәрбиә биреү" Концепцияһы төзөлдө. Унда милли мәктәптәрҙә туған телдәрҙә укытыуҙың мөһим проблемалары, бурыстары һәм юлдары билдәләнде.

Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 10-сы класы өсөн башкорт (дәүләт) теленән эш программаһы. Эш программаһы 35 сәғәتكә бүленгән (азнаға 1 сәғәт), шул иҫәптән контроль эштәр өсөн-5 сәғәт.

Төзөүсе:

Дәрәслек: Башкорт теле: Укытыу урыҫ телендә алып барылған мәктәптәрҙең 10-11 сыныф укыусылары өсөн дәрәслек.

Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. һ.б. Өфө: Китап, 2013

Программа кимәле: базислы

Укытыусының тел буйынса укыу-укытыу методик комплекты:

Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 9–11-се кластары өсөн «Башкорт теле» дәрәслегенә методик күрһәтмәләр. Өфө: Китап, 2009.

Ғәбитова З.М., Усманова М.Ғ. Башкорт теленән диктанттар һәм изложениелар йыйынтығы. Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрҙең 5-11 сыныф укыусылары өсөн кулланма. Өфө: Китап, 2009

Укыусылар өсөн тел буйынса укыу-укытыу методик комплекты:

Башкорт теле: Укытыу урыс телендә алып барылған мәктәптәрзең 10-11 синыф укыусылары өсөн дәреслек.

Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. һ.б. Өфө: Китап, 2005.

Әхмәтов М.Х. Омонимдар (азаш һүззәр) һүзлеге. Өфө: Китап, 2006.

Ураксин З.Ғ. Башкорт теленең фразеологик һүзлеге. Өфө: Китап, 2006.

Хисаметдинова Ф.Ғ., Сиразетдинов З.А. Русско-башкирский словарь-справочник названий населенных пунктов Республики Башкортостан. Уфа: Китап, 2001.

Ф.И. Ғарипов, З.Г. Ураксин, Г.З. Хәсәнов, Г.К. Кунафина, Г.Г. Ғәлиева, З.Ф. Ғарипова, Ю.З. Ураксин. Русса- башкортса иктисади терминдар һүзлеге. Өфө: Китап, 2007.

Хәсәйенов Ғ.Б. Әзәбиәт ғилеме һүзлеге. Өфө: Китап, 2006.

Усманова М.Г., Саяхова Л.Г., Киньягулова З.И. Башкирско-русский, русско-башкирский учебный словарь. Уфа, 2006.

Әхмәтов М.Х. Грамматика һүзлеге: һүз үзгәреше. Өфө: Китап, 2007.

Хисаметдинова Ф.Ғ., Р.З. Шакуров, З.А. Сиразетдинов, Ю.Х. Юлдашбаев. Русско-башкирский словарь водных объектов Республики Башкортостан. Уфа: Китап, 2005.

Рәсәй Фәндәр академияһы Өфө фәндәр үзәге Тарих һәм әзәбиәт институты, Башкортостан Республикаһы фәндәр академияһы Гуманитар фәндәр бүлеге. Хәзерге башкорт әзәби теленең аңлатмалы һүзлеге. Өфө, 2004.

Ф.Ф. Асадуллина, З.Г. Сахипова. Русско-башкирский учебный словарь. – Уфа: Китап, 2003.

Программа үзенсәлектәренең характеристикаһы:

Эш программаһы Башкортостан Республикаһы Мәғариф министрлығы тарафынан раҫланған «Башкорт теленән программа» (Укытыу рус телендә алып барылған мәктәптәрзең I-IX кластары өсөн) нигезендә төзөлдө. Төзөүселәре Толомбаев Х. А., Дәүләтшина М.С., Ғәбитова З. М., Усманова М. Г.- Ижевск: «Книгоград», 2008.

Башкортостан Мәғариф Министрлығы тарафынан тәқдим ителгән программа «15-се урта дөйөм белем биреү мәктәбе» муниципаль автоном дөйөм белем биреү учреждениеһының «Укыу планы»на ярашлы рәүештә тормошка ашырыла.

Программа йөкмәткеһе 3 йүнәлештән тора:

телмәр эшмәкәрлеген формалаштырыу;

телдең системаһын (фонетика, орфография, орфоэпия, грамматика, пунктуация) өйрәнәү;

бәйләнешле текст менән эшләргә өйрәтәүзе күз уңында тота. Шулай ук унда милли тәрбиә тураһында ла мәсьәлә күтәрелә.

Программаның йөкмәткеһе һәм төзөлөшө.

Рус һәм башка мәктәптәрҙә телде белмәгән балаларға башкорт телен өйрәтәүҙең байтак үҙенсәлектәре бар. Уларҙың иң мөһимдәрен һанап китәбез:

1. Балаларҙы һөйләшергә өйрәтәү-үҙәк бурыс.
2. 1-11-се кластарҙа башкорт телен өйрәнеү өсөн укытыу планында азнаға 2-әр сәғәт ваҡыт бирелә. Был дәрестәрҙә балаларҙы башкортса һөйләшергә, укырға, элементар язырға өйрәтәү бергә алып барыла. Тел менән әҙәби материалдары бергә кушып өйрәнелә (интеграция).
3. Башкорт теле мотлак практик рәүештә өйрәнелә. Лингвистик һәм әҙәби күренештәр, укыу материалы нигеҙендә, практик кулланыу максатынан сығып өйрәнелә (коммуникатив йүнәлеш).

Укытыу предметының төп йөкмәткеһе

1.Белем көнө. (5 сәғәт).

1 сентябрь - Белем көнө, Ватан, тыныслыҡ, мәктәп, укыу һәм уға мөнәсәбәт тураһында текстар укыу дауам итә. Укыусыларҙың телмәрен үстәрәү өстөндә эш даими дауам итә.

Мәктәп, Тыуған ил, тыуған төйәк һаҡында әңгәмәләр үткәрәү.

Грамматика:

9-сы класта үтелгәндә кабатлау.

Һүзәр һәм һүзбәйләнештәр:

Күңел, һағыныу, тойғо, ғәзиз, күңелле, моң, төркөм, кәңәш, онотолоу, иштән сығыу, ғүмер, кыңғырау, мәктәп йылдары, заман, имтихан, хөрмәт, рөхсәт, һуңынан, бәхет, йүләр, кәйеф, дөрөс юл һайлау.

2.Башкортостан коштары. (4 сәғәт)

Башкортостан коштары, уларҙың көн итеүҙәре, һәр кош төрөнөң үҙенсәлекле яктары менән таныштырыу. Языусы, шағирҙарҙың коштар тураһында яҙған әсәрҙәрен укыу. Улар ярҙамында укыусыларҙың һүзлек байлығын арттырыу, телмәр үстәрәү. Башкортостанда кышлаусы һәм күсер коштарға карата һаҡсыл караш тәрбиәләү.

Грамматика:

Исемдең 1-се зат ялғауҙары.

Бер составлы һөйләмдәр.

Сифат дәрәжәләре.

Һүзәр һәм һүзбәйләнештәр:

Коштар, канат, кауырый, карлуғас, һандуғас, сәпсек, ак сәпсек, сәүкә, һайысқан, һуйыр, кор, сел, козғон, кәкүк, тумыртка, сыйырсыҡ, турғай, карға, торна, бүзәнә, бөркөт, карсыға, төйлөгән, карабаш турғай, һабантурғай, күгәрсен, файзалы, корт

3.Башкорт йолалары, гөрөф-ғәзәттәре, әзәп-кағизәләре. (3 сәғәт)

Башкорт халкының һакланып, быуындан-быуынға тапшырылып килгән йолалары, гөрөф-ғәзәттәре, әзәп-кағизәләре менән таныштырыу, улар тураһында һөйләргә өйрәтеү. Һәр йоланың үзенсәлекле яктарын билдәләү, башкорт халык йолаларын башка халык йолаларынан айырмалы яктарын билдәләй белеү. Күренекле шәхестәрҙең фәһемле һүзҙәре, языусы, шағирҙарҙың әсәрҙәре менән танышыу.

Грамматика:

Бер һәм ике составлы һөйләмдәр.

Алмаштың килеш менән үзгәрәүе.

Кылымдың заман формалары.

Алмаш төркөмсәләре.

Һүзҙәр һәм һүзбәйләнештәр:

Йола, гөрөф-ғәзәт, әзәп кағизәләр, ғаилә, тәрбиә, донъяға караш, тыйыузар, тәртип, ғәзәт, аралашыу, кунаксыллыҡ, бойорок, йомарт, сабырлыҡ, ололау, тыйнак, намыслы, ышаныслы, һаклау, әссәләмәғәләйкүм, хәйерле көн (иртә. кис) , озон ғүмерле булһын! Котло булһын! Еңел аяғың менән! Кул-аяғың еңел булһын! Һабантуй, карға буткаһы, кәкүк сәйе, өмә. Каз өмәһе. Һаумыһығыз, ауылдаштар! Аулак өй, кис ултырыу.

4.Башкортостанда кыш. (3 сәғәт)

Башкортостанда кыш, уның билдәләре, балаларҙың кышкы уйындары һәм байрамдары тураһында укыу. Тәбиғәттә күзәтеү, кышын йәнлектәр һәм коштар тормошо тураһында укыу, һөйләү, танышыу. Был турала укыусыларҙы дөрөс, аныҡ, тулы итеп һөйләргә өйрәтеү максатын тормошҡа ашырыу өстөндә даими эш алып барыу.

Грамматика:

Һөйләмдең айырымланған әйәрсән киҫәктәре.

Алмаштың килеш менән үзгәрәүе.

Кылым формалары.

Кушма кылымдар.

Һүзҙәр һәм һүзбәйләнештәр:

Ынйы, ғәжәп, хайран калыу, һуйыр, илгәзәк, коралай, юллатыу, шәм, бәс, тылсымлы, селтәрле, әңгәмә, тамаша, тантана, шыршы, саңғы, көрт, һырғалак өйөү, һунар, өң, эз, айыу, кышкы йоко, мылтык, һуыуыҡ, буран, өйөрмә, кояш байый.

Диалог темалары:

Тауза уйнағанда.

Яңы йыл байрамы.

Кышкы һауа торшо.

Кыш тураһында һынамыштар, мәкәл, әйтемдәр, йомактар.

5.Безең өсөн иң кәзерле байрам. (2 сәғәт).

Катын-кыздар, һөйөклә әсәйзәр тураһында һөйләшеү, уларға карата хөрмәт уятыу, игтибарлы, ихтирамлы булыузы тәрбиәләү.

Грамматика:

Кылымдарзың башланғыс формаһы.

Әлек, хәзәр, тормош, илау, сәңгелдәк йыры, иртә, назлы, кайғы килтереү, яраткан, ғәзел, хыял, хыялланыу, лайык, мохтаж, батырлык, серләшеү.

6.Һөнәрзәр. (4 сәғәт)

Грамматика:

Кушма кылымдар.

Һүззәр һәм һүзбәйләнештәр:

Һөнәр, кәсеп, теләк, һайлау, оҫта, ялкау, егәрле, уңған, үз әшен ярата, эшһөйәр, кулы оҫта, алтын куллы, етез, бейеүсе, йырсы, сәхнә оҫтаһы, бызау караусы, һауынсы, үлсәү, һыйыр һауыу, иртә, йылмайыу.

7.Башкортостандың иҫтәлекле урындары. (4 сәғәт)

Башкортостандың иҫтәлекле урындары тураһында укыусыларзы һөйләргә өйрәтеү. Укыусыларзан Башкортостан Республикаһындағы данлыклы урындар тураһында материалдар йыйзырыу, улар буйынса башкорт телендә укыусылар менән уртаклаштырыу. Укыусыларза үз республикаһына , тыуған төйәккә карата ғорурлык тойғоһо тыузырыу.

Грамматика:

Тура телмәрле һөйләмдәр.

Эш-хәрәкәт һәм эшмәкәрлек кылымдары.

Телмәр кылымдары. Өн окшатыу кылымдары.

Һүззәр һәм һүзбәйләнештәр:

Мәмерйә, иҫтәлек, иҫтәлекле урын, тарих, һүрәт, баҫкыс, быуат, таш киҫәге, тәрәнлек, боз, мәңгелек, осор, карауылсы, музей, солоксолок, һунарсылык, кәшәнә, ғалимдар, мираҫ, тәбиғи комарткы, раҫлау, бейеклек, төрөү, баҫкыс тутыккан, өҫкө кат, донья күләмендә.

8.Башкорт музыка коралдары. (5 сәғәт)

Башкорттардың рухи һәм материалъ культураһында халык музыка коралдарының әһәмиәтле урын алып тороуы менән таныштырыу. Данлыклы кешеләрҙең тормош юлы һәм ижады менән танышыу.

Грамматика:

Бәйләүестәр. Кушма исемдең яһалышы.

Кылымдың киләсәк заманы.

Һүзәр һәм һүзбәйләнештәр:

Рухи донъя, музыка коралдары, милли көй, башкорт композиторҙары, боронғо курай, кумыз, думбыра, кыл кумыз, һорнай, дөңгөр, мәғлүмәт, элек, быуат, сәсэн, юлдаш, ил батырҙары, дан, тыуған ер, батша, хөкүмәт, ижад, өйрәнәү, тырышыу, яратыу, йырларға яратыу, көй сығарыу, композитор, үзешмәкәр, йыр буйынса ярыш уҙғарыу, бер аз, талантлы, үткән йыл,

9. Бигерәк йәмле йәй көндәре. (5 сәғәт)

Бәйләнешле телмәр үстөрөү буйынса төрлө эш төрҙәре үткәрәү. Йәй мизгеле, байрамдар, һуңғы кыңғырау шылтырауы, йәйге ял темаһы буйынса әңгәмәләр үткәрәү, текстар укыу.

Грамматика.

Үтелгәндәрҙе кабатлау.

Һүзәр һәм һүзбәйләнештәр.

Кыңғырау, оя, йорт, таныш исем, заман, ваҡыт, имтихан, бурыс, өлкән, юл, һанау, максат, ашхана, таң, төндә, серзәш, бөзрә, яңғыз, бер үзе, бер кем дә, кеҫә, кулъяулық, ялкын, ял итеү, бейек, юғары, бөйөк, тәлгәш, тапшырыу, намыс, васыят, хәтерзә

Укыусылардың белем кимәленә талаптар

Художество әсәрҙәрен (шул иҫәптән драма әсәрҙәрен) тасуири укыу.

Укылған әсәрҙәрҙе йәки улардың өзөктәрен язма йәки телдән һөйләп биреү.

Өйрәнелә торған әсәр буйынса телдән һәм язма рәүештә фекер йөрөтөү характерындағы инша языу, һорауҙарға тулы яуап биреү.

Язма йәки телдән сығыш яһау өсөн план төзөй белеү.

Бирелгән тема буйынса диалог төзөү, диалогты дауам итә белеү;

Тексты икенсе телгә тәржемә итеп һөйләү;

14-16 шиғырҙы яттан тасуири итеп һөйләй белеү.

Тексты мәғәнәүи өлөштәргә бүлеү, уларға исем биреү, план төзөү;

Гәзит-журналдарҙан, китаптарҙан материал йыйып, хикәйә төзөү;

Әсәрзән кәрәкле өлөштәрзе һайлап ала белеү;

Һүзбәйләнеш, һүзбәйләнештә әйәртеүсе һәм әйәрсән киçәктәрен (аныклаусы,тултырыусы, хәлдәр) айыра белеү.

Укыу-укытыу программаһында планлаштырылған һөзөмтәләргән үзләштерелеүен баһалау

1. Класта һәм өйзә башкарыла торған язма эштәр өйрәтеү һәм тикшеревү характерында була.

Уларға түбәндәгеләр инә:

- башкорт теленән төрлө типтағы күнегеүзәр;
 - тәржемә эштәре (башкорт теленән рус теленә һәм киреһенсә);
 - дәреслектәргә әзәби текстарға пландар төзөү;
 - һораузарға язма яуаптар һәм иншалар;
 - тел һәм әзәби материалдар буйынса аналитик һәм дөйөмләштеревү тибындағы схемалар, проекттар һ.б. төзөү.
2. Башкорт теленең ағымдағы, сирек йәки йыл азағында, шулай ук укыу йылы башында иневү диктанты, зур темаларзан һуң йомғаклау контроль эштәре үткәрелә. Ағымдағы контроль эштәр программаның өйрәнелгән материалын үзләштеревүзе тикшеревү максатында узғарыла. Уларзың төрө һәм үткәревү йышлығы өйрәнелә торған материалдың катмарлылығынан, укыусыларзың белем кимәленән сығып билдәләнә. Ағымдағы контроль эштәр өсөн укытыусы йә тотош дәресте, йә уның бер өлөшөн генә файзалана ала.
3. Укыу йылы башында иневү диктанты, сирек һәм йыл азағында йомғаклау контроль эштәре мәктәп администрацияһы менән берлектә төзөлгән график буйынса үткәрелә. Контроль эштәргә сиректең беренсе көнөндә һәм дүшәмбелә үткәревү тәкдим ителмәй.

Программа материалының үзләштеревү кимәле укыусыларзың дәрестәргә телдән биргән яуаптарына һәм язма эштәренә карап баһалана. Бының өсөн башкорт теленән 10-сы класта түбәндәге күләмдә контроль эштәр, язма эштәр үткәревү карала:

Диктант - 4;

Изложение - 2;

Инша - 2.

Язма эш төргәре (изложение, инша) языу укыусыларзың укыу кимәленә, белеменә, мөмкинселегенә карап укытыусы карамағына калдырыла һәм улар урынына шул ук күләмдә түбәндәге язма эштәр үткәргә мөмкин:

-карточкалар менән эш;

-тест;

-һүрәт буйынса һөйләмдәр төзөү;

-текста һөйләмдәргә һүззәр тәртибе;

- терәк текстар менән инша язырға өйрәнәү;
- һүзлек диктанты;
- һөйләмдәр төзөү;
- һүзлек менән эш;
- һүрәтләү иншаһы;
- синквейн төзөү (слайд төзөү: шәжәрәләр, миңәң ғаиләм һ.б.)

Календарь-тематик план

№	Дәрәс темәһы	Сәғәт һаны	Йөкмәткенең өлөштәре	10		Исқармә
Беләм көнө (5 сәғәт)						
1	Беләм көнө. С. Әлибаев. Мәктәп юлы.	1	С. Әлибаевтың тормош юлы һәм ижады; 9-сы класта үтелгәндәрзе кабатлау; беләм алыузың һәм мәктәптең әһәмиәте тураһында һөйләшеү			
2	Һ.Дәүләтшина ижады.Ырғыз.	1	Укыусыларзың беләмен баһалау, үтелгәнде кабатлау			
3	Контроль диктант. Рухи хазина.	1	Һ. Дәүләтшинаның тормош юлы һәм ижады; башкорт халкының тормош-көнкүрешенә кызыкһыныу тәрбиәләү; роман тураһында төшөнсә; «Ырғыз» романының тарихы			
4	Е. Кучеров. Көз етте.	1	Көз мизгеле (үтелгәндәрзе кабатлау); тәбиғәткә карата һаксыл караш тәрбиәләү			
5	Инша. Миңәң яратқан мизгелем.	1	Укыусыларзың беләмен баһалау, үтелгәндәрзе системалаштырыу			
Башкортостан коштары (4 сәғәт)						

6	Башкортостан коштары.	1	Башкортостанда кышлаусы һәм күсер коштар; тәбиғәткә карата һөйөү тәрбиәләү; укыусыларзың телмәрен үстөрөү; бер һәм ике составлы һөйләмдәр (кабатлау)			
7	Кәкүк – яңғыз кош. Кызылтүш – йомарт кош.	1	Тема б-са текстарзың йөкмәткеһен үзләштерөү; укыусыларзың һөйләү телмәрен үстөрөү			
8	Изложение. Кош юлы.	1	Укыусыларзың белемен баһалау			
9	Хаталар өстөндә эш	1	Хаталар өстөндә эш, кағизәләрзе искә төшөрөү һәм кабатлау			
Башкорт йолалары, гөрөф-ғәзәттәре, әзәп кағизәләре (3 сәғәт)						
10	Әзәп кағизәләре	1	Башкорт халкының әзәп кағизәләре; баш һәм эйәрсән киҫәктәр (кабатлау)			
11- 12	Башкорт йолалары һәм гөрөф- ғәзәттәре	2	Башкорт халкының йолалары, гөрөф-ғәзәттәре менән таныштырыу; йолаларзың үзенсәлекле яктары; кылымдың заман формалары (кабатлау)			
Башкортостанда кыш (3 сәғәт)						
13	Р. Ғарипов. Тәүге кар.	1	«Кыш» темаһы буйынса укыусыларзың белемен арттырыу; һөйләмдең айырымланған эйәрсән киҫәктәре, өстәлмәлектәрзең айырымланыуы; телмәр үстөрөү			
14	Яңы йыл һәм врач кәңәштәре	1	Тема буйынса текстарзың йөкмәткеһен үзләштерөү; һөйләү телмәрен үстөрөү			
15	Контроль диктант. Кышкы урман.	1	Укыусыларзың белемен баһалау, үтелгәнде кабатлау			
Безең өсөн иң кәзерле байрам (2 сәғәт)						

16	Хаталар өстөндө эш. Беззең өсөн иң кәзерле байрам	1	Өсә кешенең бөйөклөгөн аңлатыу, әсәйзәргә, катын-кызға карата ихтирам тәрбиәләү; аныклаусыларзың айырымланыуы; телмәр үстөрөү			
17	З. Биишева. Бәхет сығанағы.	1	Катын-кызға карата хөрмәт тойғоһо тәрбиәләү; «Бәхет сығанағы нимәлә?» темаһына әңгәмә; телмәр үстөрөү			
Һөнәрзәр (4 сәғәт)						
18	Б. Вәлид. Күк Ирәндек буйында.	1	Б. Вәлидтең тормош юлы һәм ижады; тәбиғәткә карата һаксыл караш тәрбиәләү; телмәр үстөрөү			
19	З. Биишева. Игенсе.	1	З. Биишеваның ижады тур-нда өстәлмә мәғлүмәт; текстың йөкмәткеһен үзләштерөү; телмәр үстөрөү			
20	Кластан тыш укыу.	1	Ф. Иҗәнғоловтың «Тәүге һынау» әҗәре менән танышыу			
21	Инша. Мин кем булырға теләйем	1	Укыусыларзың белемен баһалау, үтелгәндәрзе системалаштырыу			
Башкортостандың иҗтәлекле урындары (4 сәғәт)						
22	Хаталар өстөндө эш. Ғ. Ибраһимов. Башкортостанда иң зур мәмерйә.	1	Башкортостан Республикаһының күренекле урындары, тәбиғәт һәйкәлдәре менән танышыу; тура телмәрле һөйләмдәр; укыусыларзың телмәрен үстөрөү			
23	Ғ. Мортазин. Башкортостан курсаулығы.	1	Башкортостандың тәбиғәт һәйкәлдәре менән танышыузы дауам итеү; диалог һәм уның үзенсәлектәре.			
24	Каруанһарай	1	Каруанһарай тураһында мәғлүмәт; телмәр үстөрөү			

25	Контроль диктант. Шүлгән мәмерйәһе.	1	Укыусыларзың белемен баһалау, үтелгәндәрзе кабатлау			
Башкорт музыка коралдары (5 сәғәт)						
26	Хаталар өстөндә эш. Башкорт музыка коралдары	1	Башкорт музыка коралдары һәм уларзың үзенсәлектәре; телмәр үстөрөү			
27	Ә Хәкимов. Думбыра сыңы.	1	Думбыра һәм уның үзенсәлек -тәре менән таныштырыу; текстың йөкмәткеһен үзләштерөү; башкорт телендә һөйләм төзөлөшө (кабатлау)			
28	Башкорт халык әкиәте «Курайсы»	1	Данлыклы курайсылар һәм уларзың ижады тураһында мәғлүмәт; әкиәттең йөкмәткеһен үзләштерөү; укыусыларзың телмәрен үстөрөү			
29	Изложение. Курай.	1	Укыусыларзың белемен баһалау, системалаштырыу			
30	Хаталар өстөндә эш.	1	Хаталар өстөндә эш, кағизәләрзе иҫкә төшөрөү һәм кабатлау			
Бигерәк йәмле йәй көндәре (5 сәғәт)						
31	Т. Биккужина. Умырзая – яз күрке.	1	Файзалы үсемлектәр менән таныштырыу, уларзы йыйырға өйрәтөү; тәбиғәткә карата һаксыл караш тәрбиәләү			
32	Контроль диктант. Һабантуй.	1	Укыусыларзың белемен баһалау, үтелгәндәрзе кабатлау			
33	Хаталар өстөндә эш. Г. Якупова. Июль.	1	Йәй мизгеле, байрамдар, йәйге эштәр, йәйге тәбиғәт тураһында һөйләшеү; укыусыларзың телмәрен үстөрөү			
34	Р. Ноғоманов. Терә барометрзар.	1	Йәй мизгеле (үзенсәлектәре); текстың йөкмәткеһен үзләштерөү; укыусыларзың телмәрен үстөрөү			

35	Х класта үтелгәндәрзе йомғаклау	1	Үтелгәндәрзе системалаштырыу			
----	---------------------------------	---	------------------------------	--	--	--

Укыу - укытыу методик кулланмалар исемлеге

1. Ғәбитова З.М. Телмәр үстөрөү дәрестәре. Башкорт телен дәүләт теле итеп өйрәнеүселәр өсөн. – Өфө: Китап, 2009. – 128 бит.
2. Ракаева Ә.С., Дәүләтшина М.С. Башкорт теленән контроль һораузар, тестар кулланмаһы. – Өфө: Педкнига, 2008. – 96 бит.
3. Башкорт теленән урта мәктәп, гимназия, махсус урта белем биреүсе укыу йорттары укыусылары өсөн күргәзмә әсбап. – Өфө, 2005.
4. Башкорт әзәбиәтенән урта мәктәп, гимназия, махсус урта белем биреүсе укыу йорттары укыусылары өсөн күргәзмә әсбап. – Өфө, 2005
5. Усманова М. Г. Башкорт теле грамматикаһы таблицаларза һәм схемаларза.
6. Аслаев Т. Х., Атнағолова С.В. Телмәр үстөрөү буйынса сюжетлы картиналар.-Өфө: Китап, 1996.
7. Башкорт әзәбиәте буйынса аудио-видеоәсбап.- Өфө: Башкортостан Республикаһының Мәғариф министрлығы, 2005.
8. Башкорт теле грамматикаһы таблицаларза. Фонетика. Морфология. - Башкортостандың бәләкәй даһийы. Өфө: «Эдвис» укытыу – методика үзәге, 2008.

Һүзлектәр:

1. Әхмәтов М.Х. Омонимдар (азаш һүззәр) һүзлеге.- Өфө: Китап, 2006.
2. Ураксин З.Ғ. Башкорт теленәң фразеологик һүзлеге. - Өфө: Китап.
3. Хисаметдинова Ф.Г., Сиразетдинов З.А. Русско-башкирский словарь-справочник названий населенных пунктов Республики Башкортостан.- Уфа: Китап, 2001.
4. Ф.И. Гарипов, З.Г. Ураксин, Г.З. Хасанов, Г.К. Кунафина, Г.Г. Галеева, З.Ф. Гарипова, Ю.З. Ураксин. Русса-башкортса иктисади терминдар һүзлеге.Өфө: Китап, 2007.
5. Хөсәйенов Ғ.Б. Әзәбиәт ғилеме һүзлеге.- Өфө: Китап, 2006.
6. Усманова М.Г., Саяхова Л.Г., Киньягулова З.И. Башкирско-русский, русско-башкирский учебный словарь. Уфа, 2006.
7. Әхмәтов М.Х. Грамматика һүзлеге: һүз үзгәреше.- Өфө: Китап, 2007.
8. Хисаметдинова Ф.Г., Р.З. Шакуров, З.А. Сиразетдинов, Ю.Х.Юлдашбаев. Русско-башкирский словарь водных объектов Республики Башкортостан. - Уфа: Китап, 2005.

9. Рәсәй Фәндәр академияһы Өфө фәндәр үзәге Тарих һәм әҙәбиәт институты, Башҡортостан Республикаһы фәндәр академияһы Гуманитар фәндәр бүлеге. Хәҙерге башҡорт әҙәби теленең аңлатмалы һүзлеге. – Өфө: 2004.
10. Ф.Ф. Асадуллина, З.Г. Сахипова. Русско-башкирский учебный словарь. –Уфа: Китап, 2003.

Материаль-техник кулланмалар

- телевизор;
- видеоманитофон,
- мультимедия проекторы,
- компьютер,
- электрон дәреслектәр,
- магнитофон,
- музыкаль үзәк

Төп һәм өстәлмә әҙәбиәт

1. Башҡорт теле: Укытыу урыс телендә алып барылған мәктәптәрҙең 10-11 синыф укыусылары өсөн дәреслек. Усманова М.Ғ., Ғәбитова З.М. һ.б.–Өфө: Китап, 2005
2. Ғәбитова З.М. Телмәр үстөрөү дәресләре.–Өфө: Китап, 2009.
3. Башҡорт теле. ru: укыу өсөн текстар. Төзөүсәһе С.Т. Ғәлина. – Өфө: 2007.
4. Башҡортса – русса мәкәлдәр һәм әйтемдәр һүзлеге.–Өфө: Китап, 1994.
5. Башҡорт теле таблицаларҙа, схемаларҙа һәм кағизәләрҙә. Әүбәкирова З.Ф.–Өфө, 2006
6. Тел төзәткестәр, тизәйткестәр, һанамыштар. Төзөүселәр: Исәнғолова Ә.Ф., Дәүләтколова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.
7. Салауат Галин. Башҡорт халкының ауыз-тел ижады. Өфө: Китап, 2004.
8. Журналдар: «Башҡортостан укытыусыһы», «Аҡбузат», «Аманат».
9. Ял минуттары өсөн күнегүзәр. Методик кулланма. Төзөүселәр: Исәнғолова Ә.Ф., Дәүләтколова Г.Ш. – Өфө: Эшлекле династия, 2008.

Интернет –ресурстар:

1. <http://blang.ru/textbooks.php> -сайт для учителя

2. http://www.bashklip.ru/index/bashkirskiy_yazik/0-17 - электронные учебники
3. <http://in-yaz-book.ru/bashkir.shtml> - электронные учебники
4. <http://bash-perevod.ru/> - переводчик
5. <http://ru.yourwebsite.com/www.kitap-ufa.ru/> • словари
6. www.bashklip.ru -онлайн передачи
7. <http://ru.yourwebsite.com/tag>
8. <http://tel.bashqort.com> сайт башкорт теле, который посвящен изучению башкирского языка.
9. http://tel.bashqort.com/index.php?option=com_content..
10. "Башкирский Язык" - Хисамитдинова Ф.Г.<http://www.gsrb.ru/>